

Бриф за политики:

Усогласување на политиките и регулативата за можностите и правата на невработените лица

Потреба од измена и дополнување на Правилникот за формата, содржината и начинот на водењето на регистрите

Извршно резиме

Нејасното толкување и примена на правата и обврските кои ги имаат невработените кои се евидентираат во регистрите на АВРМ создаваат пречки и конфузија кај невработените лица кои имаат интерес да поднесат барање за користење на некоја од активните мерки за вработување. Овие пречки се уште поизразени кај социјално ранливи лица кои се целна група во овие мерки и на која им е потребна поддршка за активација на пазарот на труд.

Со овој бриф сакаме да укажеме на потребата за измена на Пријавата која ја поднесуваат невработените кои се евидентираат во регистрите на АВРМ, а во согласност со законите и правилниците но, во насока на поголема јасност како и примена на изјавите на носителите на политики за еднаква можност за користење на мерките за вработување кои се предвидуваат во оперативните годишни планови.

Позадина и вовед

Јасната регулатива е клучен предуслов за добро владеење и спроведување на политиките, како и за користење на правата и придобивките од истите.

Политиките за справување со високата стапка на невработеност во изминатиот период беа со зголемен интензитет спроведувани преку програми и мерки наменети за активација на невработените лица.

Политиките за активација се директно врзани со Законот за вработувањето и осигурување во случај на невработеност¹. Овој закон дефинира повеќе категории на невработени лица, од кои

¹ Законот за вработувањето и осигурување во случај на невработеност (СВ на РМ 37/1997...21/2018).

и “невработено лице”² (кое активно бара работа) и “друго лице кое бара работа”³ (не бара активно работа и не е подготвено да прифати работа). Документот со кој се утврдуваат програмите, мерките и услугите за пазарот на труд се годишните оперативни планови за активни програми и мерки за вработување и услуги за пазарот на труд.

Имено, во оперативните планови од изминатите години, па се до ревидираниот план за 2017 година, еден од условите за квалификување на корисниците за активните мерки беше невработените лица да бидат активни баратели на работа, односно да бидат евидентирани во регистарот на “невработени лица”. Со ревидираниот оперативен план за 2017 година за прв пат се наведува дека: “Сите евидентирани невработени лица - Сите невработени лица и други лица кои бараат работа (активни и пасивни баратели на работа)”, имаат можност за пристап до услугите и програмите односно мерките за вработување, утврдени во Оперативниот план за 2017 година.

Начинот, формата и содржината на пријавата за евиденцијата во регистрите на невработените лица (односно добивањето на статусот на невработените лица како активни или пасивни) се изготвуваат врз основа на податоците дадени од лицето кое се евидентира според Правилникот за формата, содржината и начинот на водење на регистрите⁴. Во оваа пријава со давање на изјава лицето кое се евидентира “избира” регистар во кој се воведува. Истовремено, со оваа изјава лицето кои се воведува во еден од двата регистри потпишува дека прифаќа одредени обврски и права односно дека има/нема право за користење на активни програми за вработување. Оттука, произлегуваат нејасните правила за стекнување односно губење на правото на невработените лица да учествуваат во користење на мерки за вработување, во случај доколку евидентираното невработено лице има интерес и ги исполнува критериумите за поднесување на барање за дадена мерка.

Оттаму, со овој бриф сакаме да укажеме и да побараме усогласување на поимите, толкувањата како и на разбирањето за тоа какви можности имаат лицата кои се воведуваат во едниот односно другиот регистар на невработени лица. Веруваме дека со разјаснување и отстранување на неусогласеностите и недореченостите во правилникот (пријавата) позитивните ефекти ќе се повеќестрани.

Неусогласеност помеѓу законот, правилникот и оперативниот план

Постои неусогласеност на користењето и разбирањето на употребуваната терминологија за невработени лица во законот, правилникот и оперативниот план, како потенцијални корисници на активните програми за вработување.

² Член 2, „невработено лице“ е лице кое не е вработено, активно бара работа и ги исполнува условите предвидени со овој закон; каде во Член 55 се наведува:

Невработеното лице се смета дека активно бара работа ако исполнува еден од следниве услови:
- редовно ги следи огласените слободни работни места и видови на работа и соодветно се пријавува за нив во согласност со целите за вработување определени во индивидуалниот план за вработување;
- присуствува на интервјуа за вработување на барање на работодавачот, Агенцијата или други спроведувачи на мерки за вработување;
- се јавува на покани, известувања и упатувања од Агенцијата и други спроведувачи на мерки за вработување и
- контактира со работните клубови во Агенцијата и ги исполнува предвидените активности од обврските предвидени во индивидуалниот план за вработување, најмалку во роковите утврдени со овој закон.

³ Член 2, „друго лице кое бара работа“ е економски активно или неактивно лице кое се евидентира во Агенцијата, но не бара активно работа и/или не е подготвено да прифати работа,

⁴ Правилникот за формата, содржината и начинот на водење на регистрите (Сл. Весник на РМ 130/2013)

Имено, (1) законот го дефинира “невработеното лице”⁵ како лице кое активно бара работа; (2) пријавата од правилникот⁶ јасно потенцира дека активните баратели на работа се “евидентирани невработени лица”; а пак (3) оперативните планови⁷ и изјавите на носителите на политиките⁸ “невработени лица евидентирани во АВРМ” ги наведува како “сите евидентирани невработени лица” без разлика на регистарот во кој се воведени (активни и пасивни баратели на работа).

Оттука е потребна измена на пријавата од правилникот со цел да се овозможи јасност за можноста за користење на активните мерки, како и за правата и обврските кои произлегуваат од воведување во различните регистри на АВРМ.

Имено, со последна измена на пријавата за воведување во регистар⁹ во изјавата која ја поднесува лицето кое се евидентира во системот како пасивен барател на работа потпишува, под точка два дека: “Запознаен сум дека немам право да учествувам во активните програми за вработување”. Оваа изјава е во спротивност со насоките на оперативните планови и истата кај потенцијалните корисници на активни мерки кои се евидентирани во регистарот на “други баратели на работа” им дава погрешна информација дека немаат право да бидат корисници на ваквите мерки.

Истовремено, не е јасно дали постои рок и во кој рок може лицето кое е избришано од евиденцијата на пасивни баратели на работа повторно да се евидентира во регистрите. Дополнително, не е наведено дека лицата со правото на промена на статусот од пасивен во активен барател на работа веднаш можат да станат корисници на активните програми за вработување доколку ги исполнуваат критериумите за дадена мерка.

Оттука, произлегува потребата за промена на содржината на изјавите содржани во Пријавата за воведување во регистрите на Агенцијата, кои се составен дел од Правилникот за формата содржината и начинот на водењето на регистрите.

Бараме измена и усогласување на ставовите во изјавите од формуларот за евиденција со следните промени:

1. Ставот во изјавата за пасивни баратели “Запознаен сум дека доколку не се пријавувам во утврдениот рок од 6 месеци ќе бидам избришан од овој регистар при што имам право повторно да се пријавам во евиденцијата” да се измени во “Запознаен сум дека доколку не се пријавувам во утврдениот рок од 6 месеци ќе бидам избришан од **регистарот на други лица кои бараат работа (пасивни)** при што имам право **во било кое време** повторно да се пријавам во евиденцијата” - со што јасно се наведува дека лицето има право да се пријави во било кое време во евиденцијата на баратели на работа.

⁵ Член 53, став 1, и член 55

⁶ Службен Весник на РМ 130/2013

⁷ Фусотата на Оперативниот план за 2017 година како и во воведот на Оперативниот план 2018 се укажува дека “сите евидентирани невработени лица и работодавачи имаат пристап до програмите односно мерките и услугите за вработување

⁸ Изјава на министер, 14/9/2017, http://www.mtsp.gov.mk/septemvri-2017-ns_article-pretstaven-revidiraniot-operativen-plan-za-aktivni-programi-i-merki-za-vrobotuvanje-i-uslugi-na-paza.nspz

⁹ Правилник за изменување на правилникот за формата, содржината и начинот за водење на регистрите, Сл. Весник 130/2013.

2. Ставот во изјавата за пасивни баратели: “Го задржувам правото во секое време да поднесам пријава за воведување во регистарот на евидентирани невработени лица доколку ги исполнувам условите предвидени со Законот за вработувањето осигурување во случај на невработеност и подзаконската акти”, да се измени во “Го задржувам правото во секое време да поднесам пријава за воведување во регистарот на невработени лица (**активни баратели**) доколку ги исполнувам условите предвидени со Законот за вработувањето и осигурување во случај на невработеност и подзаконските акти, **и веднаш да можам да ги користам правата на евидентираниите невработени лица (активни баратели)**” - со што јасно се наведува дека пасивниот барател на работа има право во било кое време да премине во регистарот на активни баратели и да може да се квалификува како потенцијален корисник на активните мерки за вработување.
3. Доколку е недвосмислена одлуката, ставовите и разбирањата на сите нивоа, дека сите лица кои се невработени и се евидентирани во регистрите (активни и пасивни) имаат право да бидат корисници на активните програми, тогаш да се отстрани изјавата за пасивни баратели: “запознаен сум дека немам право да учествувам во активните програми за вработување”.
4. Имајќи во предвид дека на пасивните баратели на работа им се дава можност за промена на статусот во активни баратели на работа, со изјавата “Го задржувам правото во секое време да можам да поднесам пријава за воведување во регистарот на евидентирани невработени лица, доколку ги исполнувам условите предвидени согласно со Законот за вработувањето и осигурување во случај на невработеност и подзаконските акти”, потребно е на активните баратели да им се даде еднаква можност за промена на статусот од активен во пасивен барател на работа. Предлагаме, додавање на следниот став во изјавата: **“Го задржувам правото во секое време да можам да поднесам пријава за воведување во регистарот на други лица кои бараат работа (пасивни баратели), доколку ги исполнувам условите предвидени согласно со Законот за вработувањето и осигурување во случај на невработеност и подзаконските акти”**.

На овој начин се овозможува усогласување на правилникот (пријавата), оперативниот план и ставовите на носителите на политики, со:

1. Поголема јасност и недвосмисленост за сите невработени лица кои се воведуваат во регистрите на Агенцијата во однос на разликите, можностите и обврските кои произлегуваат со воведувањето во различните регистри;
2. Јасност и недвосмисленост за можноста на лицата воведени во регистарот на пасивни невработени лица веднаш да преминат во регистарот на активни баратели на работа и да им се даде можност за користење на активните мерки (во согласност со критериумите). Истовремено, се дава еднаква можност на активните баратели на работа да го променат својот статус во пасивни баратели на работа;

Заклучоци и препораки

Владеењето на правото подразбира јасни правила, праведност, недвосмислени толкувања и неселективно спроведување на регулативата. Законот за вработувањето и осигурување во случај на невработеност (член 1-а) јасно укажува “Секој има право на пристап до вработување, без ограничувања, согласно со принципот на еднаков третман, утврден со Законот за работните односи и во другите закони.”

Според праксата како и неинформираноста кај невработените лица, а посебно кај ранливите категории, препорачуваме усогласување на регулативата и ставовите на различните чинители со измена на дел од пријавата за евиденција на категориите на невработени (активни и пасивни баратели), а со цел поголема јасност, предвидливост и информирање за можностите, правата и обврските на невработените лица.